

Till kommittén "Långsiktiga villkor för
ett hållfast och oberoende public
service"

Journalistförbundets synpunkter till public service-utredningen

Om Journalistförbundet

Journalistförbundet är yrkes- och fackförbundet för alla journalister som helt eller delvis arbetar i den svenska mediebranschen. Vi är cirka 13 700 medlemmar. Drygt 8 750 av medlemmarna har en anställning (fast jobb eller inhopp/vikarie), 1 700 är frilansar, 2 500 är pensionärer och vi har drygt 750 studerandemedlemmar. Medlemmarna arbetar inom alla delar av mediebranschen.

Särskilt om public service-företagen

Journalistförbundet organiserar medlemmar inom alla tre public service-företag och har lokala klubbar på respektive företag. Bolagens förutsättningar är en viktig fråga inte bara för det stora antal medlemmar som arbetar vid företagen, utan för Journalistförbundet i stort. Vid Journalistförbundets kongress 2021 antog kongressen en motion om att förbundet ska "arbeta aktivt med att försvara public service i dess nuvarande form". Att public service-företagens såväl ekonomiska som legala förutsättningar att bedriva fri och oberoende journalistik värnas är också av stor betydelse för vår demokrati och avgörande för bilden av Sverige som föregångsland när det gäller mediefrihet.

Generella synpunkter på kommitténs uppdrag

Journalistförbundet noterar att kommittén enligt direktiven ska utreda en lång rad frågor avseende public service-företagens reglering under den kommande avtalsperioden 2026-2033. Det handlar om allt från övergripande frågor till detaljregleringar. Journalistförbundet noterar vidare att vissa av skrivningarna i direktiven är vagt formulerade och öppnar upp för tolkningar. Enligt Journalistförbundet är det olyckligt att regeringen i direktiven inte tydligare pekar ut vilka frågor som är föremål för utredning i kommittén.

Det breda uppdraget

De svenska public service-företagen har ett strakt förtroende hos allmänheten. Public service har en tydlig plats i det svenska samhället och i den allmänna debatten. Genom att erbjuda tittare och lyssnare allt från nyheter till underhållning och sport når public service ut brett och kan locka till sig en stor publik. Det är en styrka att alla medborgare i Sverige har tillgång till ett kvalitativt medieinnehåll som finansieras via en public service-avgift. Det gör också att den som inte har råd att betala för medier har möjlighet att följa med i nyhetsutvecklingen. Det bidrar till en kunnig och välinformerad befolkning, vilket är en viktig förutsättning för en välmående demokrati. För att public service ska vara fortsatt relevant och nå ständigt nya målgrupper räcker det inte med att erbjuda bara nyheter och smala produktioner. Det breda uppdraget är en förutsättning för att public service ska kunna svara upp mot publikens efterfrågan och fortsätta vara en aktör med stort förtroende. Inte minst med tanke på det uppdrag som public service har i händelse av höjd beredskap är det viktigt att public service är fortsatt relevant för en bred allmänhet.

En ändamålsenlig reglering av public service-uppdraget

Ett viktigt uppdrag för kommittén är att föreslå en lag om public service. Journalistförbundet välkomnar ambitionen att åstadkomma en teknikneutral och mer överskådlig reglering. Den nya lagen kan dock medföra att bestämmelser som idag finns i sändningstillstånden istället regleras i lag. Journalistförbundet vill här påminna om att tillståndskonstruktionen i sig innebär en garanti för bolagens självständighet. Att villkoren ska godtas av bolagen inför varje ny tillståndsperiod, enligt radio- och tv-lagen, 4 kapitlet, 14 §, kan framstå som en formsak, men det fyller en viktig funktion. Det är viktigt att det finns en praktisk möjlighet för bolagen att motsätta sig nya villkor eller förändringar i befintliga villkor, eftersom det bidrar till att upprätthålla principen om armlängds avstånd.

Beredskaps- och säkerhetsfrågor

Av sändningstillstånden för SVT och SR framgår det att bolagen vid högsta beredskap ska utgöra en självständig organisation med totalförsvarsuppgifter, men "lyda direkt under regeringen". UR:s resurser ska i en sådan situation tillföras SR och SVT. Formuleringen om att bolagen lyder direkt under regeringen vid höjd beredskap har väckt debatt. Enligt Journalistförbundet är bestämmelsen inte ändamålsenlig. Det är viktigt att public service-bolagen även i händelse av höjd beredskap kan bedriva oberoende journalistik, annars är risken stor för att förtroendet för bolagen raderas och att journalistiken uppfattas som propaganda. Enligt Journalistförbundet bör samtliga tre public service-bolag förbli oberoende i förhållande till regeringen även i händelse av till exempel krig.

Granskningen av programverksamheten

Av direktiven framgår det att utredningens uppdrag är att titta på hur granskningen av public service-bolagens innehåll på nätet ska göras och hur offentliggörande av granskningsnämndens beslut ska göras på nätet. Enligt Journalistförbundet är public service-bolagen redan idag hårt reglerade och granskade och det finns inte anledning att införa några ytterligare sanktionsmöjligheter. I och med att Granskningsnämndens uppdrag utökats till att omfatta granskning av innehåll på nätet får det dock anses naturligt att förutsättningarna för den granskningen och hur eventuella beslut bör presenteras på

nätet utreds. Någon ytterligare översyn av granskningen finns det däremot inte anledning till enligt Journalistförbundet.

Hur public services innehållsuppdrag ska utformas

Utredningen ska titta på olika frågor kopplade till innehåll. Den övergripande frågan om det breda uppdraget har redan berörts (se ovan). Enligt nu gällande sändningstillstånd ska public service-företagen erbjuda ett "mångsidigt programutbud". Direktiven kan tolkas som att regeringen vill att mångsidigheten ska överges till förmån för ett fokus på "folkbildning och journalistik för hela landet". Enligt Journalistförbundet är såväl folkbildning som journalistik viktiga och naturliga delar av public service-bolagens uppdrag. Det mångsidiga programutbudet är dock avgörande för att public service-företagen ska kunna fortsätta locka den stora publik de gör idag. Det i sin tur är avgörande för bolagens relevans och förtroende hos svenska folket. Den demokratiska betydelsen av detta beskrivs ovan under rubriken "Det breda uppdraget" och betydelsen av detta kan inte nog betonas.

Enligt direktiven ska kommittén analysera om speglingsuppdraget är ändamålsenligt utformat. Enligt Journalistförbundet är speglingsuppdraget tveeggt. Beroende på hur det utformas kan det minska eller öka public service-bolagens handlingsutrymme och förutsättningar att bedriva oberoende journalistik. Journalistförbundet har tidigare varnat för att använda speglingsuppdraget för att indirekt styra och granska innehåll. De förändringar som eventuellt görs av speglingsuppdraget bör enligt Journalistförbundet syfta till att öka public service-bolagens handlingsutrymme när det gäller att spegla tittare och lyssnare i Sverige.

En viktig fråga för att public service-bolagen ska behålla sin legitimitet på den svenska mediemarknaden är frågan om hur bolagen hanterar text på nätet. SVT har fått kritik från andra medier för att bolaget i för hög utsträckning publicerar nyheter i form av text på nätet. Enligt Journalistförbundet är det viktigt att debatten baseras på fakta och det är därför välkommet att utredningen kartlägger den forskning som finns i frågan. Journalistförbundet anser att public service-bolagen bör ha en stor frihet att själva avgöra i vilken mån text ska användas som ett komplement till ljud och bild. Journalistförbundets utgångspunkt är fortsatt att detta är en fråga som branschen bäst löser själva, utan tvingande regler som begränsar public service-bolagens handlingsutrymme. Tvingande regler som begränsar bolagen riskerar att försämra deras förmåga att hänga med i den tekniska utvecklingen, särskilt som de villkor som utredningen tar fram ska gälla under en lång tid framöver och det är svårt att förutse hur medielandskapet kommer att se ut i början av 30-talet.

Ökat samarbete mellan public service-företagen för att främja ett effektivt resursutnyttjande

Utredningen ska analysera om ökat samarbete mellan public service-företagen kan främja ett effektivt resursutnyttjande utan att det påverkar företagens beredskapsarbete negativt, och i så fall lämna sådana förslag. Att det i Sverige finns tre olika public service-bolag med olika uppdrag och företagskulturer bidrar till ett bredare utbud och fler arbetsgivare på den svenska mediemarknaden. Journalistförbundet anser att det är viktigt att public service-avgiften används på ett effektivt sätt för att publiken ska få så stor valuta som möjligt för public service-avgiften. Samtidigt finns det ett stort värde i de olika bolagens särarter. I den mån det finns skalfördelar har bolagen på frivillig basis möjlighet att dra nytta av varandra och gör det redan idag. En tvingande reglering på området riskerar dock att påverka oberoendet negativt. Enligt Journalistförbundet är det därför viktigt att bolagen även i fortsättningen själva får avgöra vilka samarbeten som är lämpliga att genomföra.

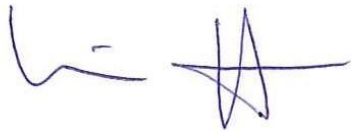
Medelstillelningen för kommande tillståndsperiod

Journalistförbundet har i en hemställan till regeringen i februari 2023 krävt att public service-avgiften inte ska sänkas ytterligare utan att överskottet på riksgäldens konto ska komma bolagen till del genom extra medelstillelning för att täcka de ökade kostnader som uppstår bland annat på grund av

inflationen. Att faktorer i vår omvärld skulle kunna driva upp inflationen och påverka public service-bolagens finansiering var något som Journalistförbundet lyfte redan i sitt remissvar på public service-utredningen 2018. Då påpekade Journalistförbundet:

"Nackdelen med att ha en fast uppräknings på 2 % per år är uppenbar. Ökar inflationen kraftigt så att lönerna stiger riskerar företagen att få stora ekonomiska bekymmer. Detta är ett problem som utredningen tycks ha underskattat, eftersom de tycks utgå ifrån att det går att effektivisera sig ur den typen av problem. Ett sådant scenario bygger dock på att inflationen ligger ungefär på samma låga nivåer som vi sett sedan finanskrisen för tio år sedan. Det är dock inte realistiskt att tro att den lågränteekonomi som vi har vant oss det senaste decenniet kommer att vara för evigt. Även om Riksbanken har som övergripande mål att hålla nere inflationen kan det hända saker i vår omvärld som inte Riksbanken kan påverka och som driver upp inflationen."

Enligt Journalistförbundet är det inte ansvarsfullt att riksdag och regering står och ser på medan public service-bolagens uppräknings med råge äts upp av inflationen. Detta särskilt inte som riskdagen varje år i samband med budgetpropositionen beslutar om att public service-avgiften ska sänkas och att skattebetalarnas kostnad för public service därmed, tvärtom alla andra kostnader i samhället, minskar. Att uppräknings av medelstilldelningen ligger fast under hela tillståndsperioden, behöver inte betyda att public service inte ska kompenseras för kostnadsökningar som ligger utanför deras kontroll. Enligt Journalistförbundet är detta något som måste åtgärdas inom ramen för utredningen.

Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet